

*Рубан Катерина Олександрівна,
студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: асистент кафедри цивільного права Байталюк Д. Р.*

НАДАННЯ ПРАВА НА ШЛЮБ ОСОБАМ, ЩО НЕ ДОСЯГЛИ ШЛЮБНОГО ВІКУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА

Шлюб є первинним та важливим елементом прогресивного та цивілізованого суспільства. Загальновизнано, що саме сім'я є осередком виховання, формування духовних цінностей, моделей поведінки, стилю комунікації з навколишнім світом загалом. Інтеграція права в царину сімейних відносин обґрунтовується насамперед необхідністю їхнього регулювання в інтересах прав, свобод та законних інтересів громадян, а також забезпечення надійного захисту від будь-яких зазіхань на порушення таких прав. Безперечно можна вважати, що виявом поваги до таких прав є встановлення законодавцем шлюбного віку, а також передбачена ним можливість в окремих випадках та у порядку встановленому законом укласти шлюб до досягнення шлюбного віку.

Дане питання та його практична реалізація є дуже затребуваними і популярними, про що свідчить судова практика та розвиток доктрини сімейного права в цьому напрямку. Серед науковців, які досліджували аспекти шлюбного віку можна назвати В.І. Борисову, І.В. Жилінкову, Н.О. Давидову, О.М. Калітенку, Б.К. Левківського. Тому доцільним є стверджувати, що дана тема є актуальною, а нові дослідження є індикаторами її подальшого розвитку.

Згідно з статтею 23 Сімейного кодексу України право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку. Шлюбний вік в Україні для чоловіків та жінок – 18 років [1]. Треба звергнути увагу, що точка зору законодавця до 2012 року передбачала дещо інші правила щодо шлюбного віку. А саме в Сімейному кодексі до внесення змін до ст. 22 СК передбачалося, що шлюбний вік для жінки 17 років, для чоловіка – 18 років. Згодом цей вік був урівнений для обох бажаючих вступити в шлюб. Проте проблема надання права на шлюб до досягнення шлюбного віку завжди мала місце, що зумовлено різними життєвими

обставинами. На сьогоднішній день за сімейним законодавством за заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам. До внесення змін до ст. 23 СК України у 2012 році особа, яка досягла чотирнадцяти років, при потребі подавала заяву до суду про надання їй права на шлюб [4, с. 152].

До обставин, які можуть бути причиною укладення шлюбу до 18 років є вагітність дівчини, фактичне створення сім'ї, народження дитини. Вказаний перелік не є вичерпним. Це свідчить про цілком нормальне сприйняття нашою правовою культурою та свідомістю можливості вступу в шлюб раніше 18 років, що і знайшло своє відображення в актах законодавства. Треба зазначити, що звертатися з заявою до суду може як дівчина так і хлопець. Судова практика свідчить про те, що найбільш часто застосованим аргументом при подачі заяви до суду є саме вагітність.

Поруч з бажанням молодих людей вступити в шлюб постає ще одне важливе питання, яке стосується ролі у цій процедурі батьків, законних представників, піклувальників. Логічним є твердження, що недосягнення 18-річного віку означає відсутність повної дієздатності.

До участі у справі про надання права на шлюб залучаються один або обоє батьків (усиновлювачів) неповнолітньої особи, піклувальник, особа, з якою передбачається реєстрація шлюбу, а також інші заінтересовані особи [4, с. 153]. Проте і це дискусійне, на перший погляд питання, є цілком врегульованим: заперечення батьків (піклувальників) щодо надання права на шлюб не є підставою для відмови в задоволенні заяви, оскільки головним критерієм для задоволення заяви про надання права на шлюб є встановлення судом факту про відповідність такого права інтересам заявника. Аналіз судової практики дозволяє зробити висновок, що головним і вирішальним аргументом для суду є те, що право на шлюб до досягнення шлюбного віку відповідає інтересу та щирому бажанню заявника. Факти примушування, шантажу, спонукання до вступу в шлюб є об'єктивними причинами відмовити в наданні такого права. В додаток до цього суди у більшості випадків за результатами розгляду заяви прийма-

ють рішення на користь заявника і задовольняють вимоги заяви.

Дуже важливим є звернути увагу на те, що суди не знижують шлюбний вік, а лише надають право на шлюб за наявності певних обставин та в порядку встановленому законом. Тобто діяльність суду і порядок вирішення ним справ повинні демонструвати населенню авторитет законів, та абсолютну підтримку і дотримання їх судом в своїй правозастосовній діяльності.

При дослідженні даної теми принципово важливим є в загальному охарактеризувати поруч з матеріальним і процесуальний аспект даної теми в їх комплексній взаємодії, а саме процедуру подання заяви про надання права на шлюб до досягнення шлюбного віку, порядок її розгляду. Шлюб до настання повноліття є підставою набуття неповнолітньою особою повної цивільної дієздатності [2]. Дана категорія справ регулюється главою 3 розділу IV ЦПК.

За статтею 301 ЦПК заява неповнолітньої особи, яка досягла шістнадцятирічного віку, про надання їй повної цивільної дієздатності у випадках, встановлених Цивільним кодексом України, за відсутності згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника подається до суду за місцем її проживання [3]. Резолютивна частина рішення повинна відповідати вимогам частини другої ст. 23 СК України, згідно з якою суд надає право на шлюб (а не знижує шлюбний вік), а також містити прізвище, ім'я та по батькові особи, право на шлюб з якою надається судом [4, С. 154]. Справа про надання права на шлюб не може бути передана на розгляд третейського суду і не може бути закрита у зв'язку з укладенням мирової угоди. Звертатися до суду із цією заявою не можуть батьки неповнолітньої особи чи будь-які інші особи, оскільки реєстрація шлюбу та вирішення пов'язаних з цим питань потребує самостійного волевиявлення особи, яка бажає зареєструвати шлюб. Якщо шлюбного віку не досягли ні наречений, ні наречена, то вони можуть звернутися до суду із спільною заявою або подати до суду окремі заяви, а тоді суд об'єднає справи в одне провадження [5, с. 187].

За результатами дослідження можна зробити висновок, що реалізація на практиці механізму звернення до суду з заявою про надання права на шлюб до досягнення шлюбного віку свідчить про

вияв поваги до прав і свобод громадян з боку законодавця. Наявність об'єктивних життєвих обставин, що впливають на рішення укласти шлюб до повноліття, і продуманий правовий механізм досягнення такого результату дають змогу забезпечити виконання принципу верховенства права, за яким людина є найвищою соціальною цінністю. Аналіз судової практики дозволяє стверджувати, що процедура реалізації права неповнолітньої особи вступити в шлюб, регульована нормами ЦПК, у більшості випадків задовольняє вимоги заяви про надання права на шлюб до досягнення шлюбного віку.

Література:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 21–22. ст. 135.
2. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n4906>
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України № 1618-IV від 18.03.2004 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
4. Менджул М. В. Надання права на шлюб особам, що не досягли шлюбного віку: окремі проблеми. Вісник Вищої ради юстиції. № 2 (14). 2013. С. 9
5. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: Науково практичний коментар [3-тє вид., перероб. і доп.]. К.: Правова єдність, 2009. 432 с.